

DADERS BINNEN MENSENHANDEL

**Een onderzoek naar persoonlijkheidsprofielen van daders in de
prostitutiegerelateerde mensenhandel**

Marije Hoogeboom

Juli 2009, Zwolle

Korps Landelijke Politiediensten

Dienst Nationale Recherche

Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel

Begeleider: dr. E. Giebels

Tweede begeleider: drs. I. Bakker

Externe begeleider: R. Scheltes

Met bijzondere dank aan Jolijn Hendriks

SAMENVATTING

Jaarlijks worden veel vrouwen en kinderen slachtoffer van mensenhandel. Het grootste gedeelte hiervan wordt de prostitutie in gedwongen. Hoewel er wel het een en ander bekend is over de daders, is er tot op heden nog geen onderzoek geweest dat zich heeft gericht op de persoonlijkheid van dit soort daders. Dit terwijl inzicht in de persoonlijkheid een belangrijke bijdrage kan leveren aan effectieve opsporing en vervolging. Dit onderzoek heeft gekeken naar persoonlijkheidskenmerken en aanwezigheid van psychopathie bij daders van mensenhandel. Hiervoor zijn negen daders onderzocht met behulp van de Five Factor Personality Inventory (FFPI) en Psychopathy Checklist Revised (PCL-R). Uit de resultaten komt naar voren dat de daders in vergelijking met de niet-criminele populatie laag scoren op *altruïsme* en *consciëntieusheid*. Voor *extraversie*, *neuroticisme* en *openheid* zijn geen verschillen gevonden. Bij een derde van de daders is sprake van psychopathie.

Every year many woman and children become victim of human trafficking. The majority of these victims are being forced into prostitution. Although few things are known about the perpetrators, there hasn't been any research that has focused on the personality of such offenders until now. Yet understanding the personality of an offender can lead to more effective investigation and prosecution. This study was conducted to investigate personality characteristics and the frequency of psychopathy in human traffickers. Using the Five Factory Personality Inventory (FFPI) and the Psychopathy Checklist Revised (PCL-R), we examined nine perpetrators. Results show perpetrators to score low on *agreeableness* and *conscientiousness* in comparison to the non-criminal population. On *extraversion*, *neuroticism* and *openness* no differences were found. One third of the perpetrators is found to have psychopathic tendencies.

Inleiding

Mensenhandel is een internationaal probleem dat jaarlijks veel slachtoffers eist. Zo worden er volgens Europol (2001) elk jaar ongeveer 120.000 vrouwen en kinderen verhandeld naar West-Europa. Miko en Park (2003) hebben het over aantallen tussen 700.000 en 4 miljoen per jaar, wereldwijd. Veruit het grootste gedeelte van deze vrouwen en kinderen wordt de prostitutie in gedwongen. Slachtoffers worden veelvuldig blootgesteld aan wrede geestelijke en lichamelijke mishandeling als verkrachting, verhongering, gedwongen drugsgebruik en eenzame opsluiting (Miko & Park, 2003). Ook ondergaan sommige vrouwen verplichte borstvergrotingen en abortussen (KLPD-DNR, 2007).

Ondanks deze zorgwekkende gegevens is er nog steeds relatief weinig bekend over de mensenhandel en de dader in het bijzonder (Kangaspunta, 2003; Lackzo, 2002; Troshynski & Blank, 2007). Het beperkte onderzoek dat op dit gebied heeft plaatsgevonden, heeft zich tot nu toe voornamelijk gericht op de uiterlijke kenmerken en de werkwijze van dit soort criminelen (zie Box 1). Zo blijkt uit onderzoek naar de werkwijze dat er veel gebruik wordt gemaakt van geweld en dat het doen van valse beloftes veel voorkomt bij het ronselen van de vrouwen of meisjes. Over de persoonlijkheid van dit soort daders is echter nog niets bekend. Dit terwijl inzicht in de persoonlijkheid een belangrijke bijdrage kan leveren aan opsporing en effectieve vervolging. Iemands persoonlijkheid kan bijvoorbeeld bepalend zijn voor de wijze waarop hij benaderd wordt tijdens verhoor. Daarnaast kunnen bepaalde karaktertrekken helpen bij opsporing. Zo is iemand die introvert is waarschijnlijk niet snel te vinden in drukke uitgaansgelegenheden. Het doel van dit onderzoek zal dan ook zijn om persoonlijkheidskenmerken van daders binnen het meest omvangrijke gedeelte van de mensenhandel te onderzoeken, de prostitutiegerelateerde mensenhandel. Hieronder vallen alle handelingen en gedragingen die zijn gericht op het uitbuiten van een andere persoon in de prostitutiesector.

Onder criminelen bestaat veel pathologie (Hare & Juntai, 1983; Hare & McPherson, 1984; Rasmussen, Storsæter & Levander, 1999). Zo blijken karakteristieken die passen bij psychopathie (koude, verharde persoonlijkheid, lage empathie, weinig schuldgevoelens en spijt) gecorreleerd te zijn met crimineel gedrag (Farrington & Jolliffe,

2004). Ook hier zal binnen het onderzoek aandacht voor zijn. Met de resultaten uit het onderzoek naar de persoonlijkheid en de pathologie wordt vervolgens bekeken of er een persoonlijkheidsprofiel samengesteld kan worden.

Box 1: Daders binnen de prostitutiegerelateerde mensenhandel

Uit recent onderzoek van het KLPD (2007) komt een beeld over de verdachten in Nederland naar voren. Er zijn 23 zaken onderzocht, waarvan het bij 19 zaken prostitutiegerelateerde mensenhandel betreft. Zo blijkt het overgrote deel van het mannelijke geslacht te zijn (84%). De meeste verdachten wonen in Nederland (92%), maar zijn grotendeels wel in een ander land geboren (63%). Turkije en Marokko zijn hierbij het meest vertegenwoordigd met respectievelijk 10% en 9% van de verdachten. Opvallend is dat de overige veelvoorkomende geboortelands meestal in Oost-Europa zijn. Verder blijkt de meerderheid van de verdachten tussen de 18 en 47 jaar te zijn (86%), waarbij de grootste groep (39%) tussen de 18 en 27 jaar is.

Wat betreft de modus operandi (MO) is te stellen dat het in bijna driekwart van de zaken die naar het OM zijn ingezonden (71%) ging om één verdachte van mensenhandel. Van alle verdachten die mensenhandel ten laste gelegd hebben gekregen, heeft ongeveer een vijfde verkrachting of aanranding ten laste gelegd gekregen en nog eens 7% misbruik of ontucht met een minderjarige. (Zware) mishandeling komt bij 12% van de zaken voor en bedreiging, dwang of afpersing in 11% van de gevallen.

Valse beloftes over de verdiensten en/of de aard van de werkzaamheden blijken de meest gebruikte ronselmethode. Het gebruik van of dreigen met geweld blijkt veruit de meest voorkomende dwangmethode te zijn, namelijk in 13 van de 19 gevallen.

Persoonlijkheid

Er is binnen de persoonlijkheidsleer veel onderzoek geweest naar welke karakteristieken een persoonlijkheid vormen. De meest bekende en breed geaccepteerde theorie is de theorie van de Big Five, ook wel het 'Five-Factor Model' (FFM) genoemd (Costa & McCrae, 1995; Goldberg, 1981; McCrae & John, 1992; Saucier & Goldberg, 1996). In deze theorie wordt uitgegaan van vijf karakteristieken, '*extraversie*', '*altruïsme*', '*consciëntieusheid*', '*neuroticisme*' en '*openheid*'. Binnen deze karakteristieken zijn verschillende eigenschappen onderverdeeld. Zo zijn mensen die hoog scoren op *extraversie* spraakzaam, extravert, assertief, vrijpostig en openhartig. Enkele eigenschappen die bij een hoge score op *altruïsme* passen zijn: sympathiek, empatisch, hartelijk en begripvol. Een hoge score op *consciëntieusheid* houdt dat in dat iemand georganiseerd, netjes, ordelijk, praktisch, stipt en nauwgezet is. Mensen die hoog scoren op *neuroticisme* zijn humeurig, onzeker en angstig. Bij een hoge score op *openheid* is

iemand creatief, vindingrijk, en intellectueel (Goldberg, 1990). Ander onderzoek maakt gebruik van een verwante theorie van Eysenck (1992). Hij spreekt over drie algemene dimensies: Extraversie-introversie, ofwel *extraversie* (E), Neuroticism-emotional stability, ofwel *neuroticisme* (N), and Psychoticism, ofwel *psychoticisme* (P). Zoals bij de Big Five zijn er verschillende eigenschappen die onder de drie karakteristieken vallen (Larsen & Buss, 2008). De Big Five is echter meer omvattender en zoals te verwachten valt, correleren de *extraversie* en *neuroticisme* van Eysenck met die zoals die benoemd worden in de Big Five, namelijk *extraversie* en *neuroticisme* (Costa & McCrae, 1992; Digman & Inouye, 1986). De derde dimensie van Eysenck, *psychoticisme*, heeft een negatieve correlatie met *altruïsme* en *consciëntieusheid* (Costa & McCrae, 1992; Eysenck, 1992). Alhoewel we ons in het onderzoek primair zullen baseren op de meeromvattende Big Five theorie, wordt van onderzoek vanuit beide domeinen gebruik gemaakt om de verwachtingen te onderbouwen.

Criminaliteit & persoonlijkheid

Persoonlijkheid is een veel onderzocht onderwerp, zeker in relatie tot criminaliteit. In een aantal onderzoeken is het verschil in persoonlijkheid tussen de criminele en niet-criminele populatie onderzocht (Farrington & Jolliffe, 2004; Haapasalo, 1990). Veel onderzoek heeft betrekking op persoonlijkheidskenmerken van daders van specifieke delicten. Dit betreft delicten als zedendelicten, geweldsdelicten en moord. Hoewel de onderzoeken geen betrekking hebben op daders binnen de mensenhandel, zijn er wel parallellen te trekken naar bepaalde karakteristieken.

Ten eerste heeft onderzoek zich gericht op de verschillen in persoonlijkheid tussen criminelen en niet-criminelen. Zo vond Haapasalo (1990) dat criminelen hoger op *neuroticisme* en *psychoticisme* scoren en lager op *extraversie*. Volgens Farrington en Jolliffe (2004) hebben *altruïsme* en *consciëntieusheid* de sterkste (negatieve) correlatie met crimineel gedrag en blijkt impulsiviteit de belangrijkste voorspeller van crimineel gedrag te zijn. Deze resultaten geven een beeld van iemand die weinig rekening houdt met anderen, niet veel empathisch vermogen heeft en impulsief en chaotisch is.

Daarnaast is er een onderscheid te maken naar verschillende categorieën van criminaliteit. In een onderzoek van Van der Laan, Groen en Bogaerts (2005) worden

verschillende wetsartikelen onderverdeeld in vier hoofdcategorieën, te weten I) agressiedelicten, II) zedendelicten, III) vermogensdelicten met geweld en IV) vermogensdelicten zonder geweld. Gedwongen prostitutie wordt onder agressie gescoord. Verkrachting en mishandeling, waar binnen de mensenhandel veel sprake van is, worden geplaatst onder respectievelijk zedendelicten en agressiedelicten. Een logische stap is te kijken naar wat er bekend is over daders in deze categorieën om op deze wijze een voorspelling te kunnen doen over de persoonlijkheidskenmerken van daders binnen de mensenhandel.

Binnen de categorie zedendelicten is te concluderen dat zedendelinquenten hoog scoren op *neuroticisme* en laag op *extraversie* (Gudjonsson & Sigurdsson, 2000; Lehne, 1994). Dit wordt ondersteund door de bevindingen van Baxter, Marshall, Barabee, Davidson en Malcolm (1984). Zij vonden dat zedendelinquenten angstig en niet assertief zijn. Aanvullend daarop blijkt uit onderzoek van Fisher en Rivlin (1971) dat zedendelinquenten, in vergelijking met de niet-criminele populatie, afhankelijker en meer zelfkritisch zijn. Daarnaast zijn ze minder zelfverzekerd. Levin en Stava (1987) concluderen dat dit soort daders onzeker en geïsoleerd zijn. Verder tonen verschillende onderzoeken aan dat mannen met parafilie¹ hoog op *neuroticisme* en laag op *extraversie* scoren (Fagan, Wise, Schmidt, Ponticas, Marshall & Costa, 1991; Wise, Fagan, Schmidt, Ponticas & Costa, 1991).

Uit bovenstaande onderzoeken komt een beeld naar voren van een wat teruggetrokken en angstige dader. Dit beeld lijkt niet overeen te komen met de MO van de daders binnen de mensenhandel. Controle over de slachtoffers houden en deze in sommige gevallen aan zich binden, wijst op enige mate van assertiviteit en doortastendheid. Een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat achter de zedendelicten bij mensenhandel een andere motivatie ligt dan bij de overige zedendelicten. Zo kan een verkrachting bij mensenhandel bijvoorbeeld dienen als pressiemiddel of er zou sprake kunnen zijn van een uiting van geweld. Om deze reden is het profiel van geweldplegers waarschijnlijk meer passend op daders van mensenhandel.

Geweldplegers blijken lager te scoren op 'compliance' dan de niet-criminele populatie (Gudjonsson, 1992). Compliance wordt door Gudjonsson (1992) uitgelegd als

---

¹ Parafilieën zijn duurzame intens seksueel opwindende fantasieën, impulsen of gedragingen op ongebruikelijke objecten of stimulering (APA, 2000).

het graag willen behagen van de ander en het ontwijken van confrontaties. Een lage score op compliance past dus bij een lage score op *altruïsme*. Volgens Gudjonsson en Sigurdsson (2000) scoren geweldplegers in vergelijking met zedendelinquenten hoger op *extraversie*. Ook in vergelijking met de algehele criminele populatie is deze score hoger. Eysenck, Rust en Eysenck (1977) ondersteunen dit. Zij vonden dat in vergelijking met criminelen van andersoortige delicten (bijvoorbeeld vermogensdelicten) de geweldplegers hoger scoren op *extraversie*. Daarnaast concluderen zij dat dit soort daders hoger scoren op *psychoticisme*, wat geïnterpreteerd kan worden als een lage score op *altruïsme* en *consciëntieusheid*. Dit wordt door verschillende onderzoeken ondersteund (Eysenck & Eysenck, 1976; Klintberg, Huble & Schalling, 1992). Volgens Mitchell, Rogers, Cavanaugh en Wasilyw (1980) scooren geweldplegers in vergelijking met de niet-criminele populatie laag op *neuroticisme*, dit in lijn met de resultaten van het onderzoek door Eysenck et al. (1977).

Het beeld dat uit deze onderzoeken naar voren komt is dat van een wat meer assertief en chaotisch persoon met weinig empathisch vermogen. Daarnaast blijken geweldplegers weinig stress te ervaren. Dit beeld lijkt op basis van de MO inderdaad meer passend te zijn.

Hypotheses:

H₁: Daders van mensenhandel scoren in vergelijking met de niet-criminele populatie laag op *altruïsme*

H₂: Daders van mensenhandel scoren in vergelijking met de niet-criminele populatie hoog op *extraversie*

H₃: Daders van mensenhandel scoren in vergelijking met de niet-criminele populatie laag op *neuroticisme*

H₄: Daders van mensenhandel scoren in vergelijking met de niet-criminele populatie laag op *consciëntieusheid*

Pathologie

Veel van de onderzoeken naar de persoonlijkheidskenmerken van criminelen hebben betrekking op persoonlijkheidsstoornissen. Zo wordt psychopathie vaak in relatie

gebracht met criminaliteit. Bij psychopathie is er sprake van een persoonlijkheidsstoornis die zich uit in antisociaal en impulsief gedrag, gebrek aan inlevingsvermogen en een manipulatieve omgang met anderen (Hare, 1998). Psychopathie is opgedeeld in een 3 factor construct, de eerste factor representeert het interpersoonlijke component, manipulatie en egocentrisme. De tweede factor reflecteert het affectieve component, de koude en gevoelloze trekken, en de derde factor omvat de gedragsaspecten, onverantwoordelijk en impulsief gedrag (Kosson, Cysterski & Steuerwald, 2002).

Psychopaten blijken verantwoordelijk te zijn voor een onevenredig gedeelte van de delicten (Hare en Jutai, 1983). Ook wordt psychopathie geassocieerd met een vroege start in criminaliteit, een grotere diversiteit aan delicten en meer gewelddadige en niet-gewelddadige delicten dan in niet-psychopatische groepen (Cooke, Forth & Hare, 1998; Dolan & Doyle, 2007; Hare & McPherson, 1984; Hare, McPherson & Forth, 1988). Daarnaast wordt psychopathie met name in verband gebracht met geweldplegers (Cooke et al., 1998). De door psychopaten gepleegde delicten blijken over het algemeen meer gewelddadig en agressief te zijn dan die van andere criminelen (Dolan & Doyle, 2007; Hare & Jutai, 1983; Hare & McPherson, 1984; Hare, McPherson & Forth, 1998). Reden temeer dus om te veronderstellen dat psychopathie bij daders van mensenhandel veelvoorkomend zal zijn. Aangezien dit soort diagnoses niet makkelijk te stellen zijn, wordt in dit onderzoek enkel op exploratieve wijze bekeken of de daders kenmerken vertonen die passen bij psychopathie.

Methode

Om bovengenoemde hypothesen te toetsen zijn uiteindelijk negen daders onderzocht waarbij is geput uit zes strafrechtelijke onderzoeken. Tabel 1 geeft een overzicht van de onderzochte daders. Er zijn per dader vragenlijsten ingevuld door slachtoffers, onderzoekers die aan de zaak hebben gewerkt en een onafhankelijke onderzoeker. De daders zijn onderzocht op persoonlijkheidskenmerken met de Five Factor Personality Inventory (FFPI, Hendriks, Hofstee & De Raad, 1999). De Psychopathy Checklist Revised (PCL-R) van Hare (1991) is gebruikt om een indicatie te kunnen geven van psychopathie.

Tabel 1: Kenmerken daders

Zaken	Daders	Etniciteit	Leeftijd	Geweld	Verkrachting	Antecedenten
1	1	Turks	32	Ja	Nee	Ja
	2	Turks	30	Ja	Nee	Ja
2	3	Marrokaans	24	Ja	Nee	Ja
	4	Surinaams	24	Nee	Nee	Ja
3	5	Roemeens	30	Ja	Ja	Ja
	6	Nederlands	32	Ja	Nee	Nee
4	7	Marrokaans	24	Ja	Ja	Ja
5	8	Tunesisch	28	Ja	Nee	Ja
6	9	Marrokaans	30	Ja	Nee	Ja

Beoordelaars

De meeste persoonlijkheidsonderzoeken worden gedaan op basis van zelfbeoordeling. Hierbij schuilt echter het gevaar dat de stellingen sociaal wenselijk ingevuld worden. Dit risico is zeker bij deze onderzoeksgroep aanwezig, aangezien de verwachting bestaat dat er sprake zal zijn van enige vorm van psychopathie. Door hun manipulatieve karakter zijn psychopaten minder geschikt een waarheidsgetrouw beeld van zichzelf te schetsen (Cleckley, 1988; Lilienfeld & Fowler, 2006). De daders zelf de persoonlijkheidsvragenlijst in te laten vullen zal dus naar alle waarschijnlijkheid geen goed beeld van hun persoonlijkheid opleveren. Een betrouwbaar beeld zou wel kunnen ontstaan door te kiezen voor beoordeling door derden. Om deze reden is ervoor gekozen de persoonlijkheid per dader te meten door de vragenlijst voor te leggen aan mensen die de dader kennen, in dit geval een aantal slachtoffers en rechercheurs. Daarnaast is de vragenlijst door de onafhankelijke onderzoeker ingevuld op basis van de informatie die in het dossier terug te vinden is.

Procedure

Aan de selectie van de daders zijn enkele criteria gesteld. De slachtoffers moesten benaderbaar zijn (niet verblijven in het buitenland) en de daders moesten van het mannelijke geslacht zijn, aangezien dit de meerderheid van de daders representeert. Daarnaast zijn enkele criteria aan de dossiers gesteld. Zo moesten de dossiers op korte termijn beschikbaar en toegankelijk zijn. Daarnaast was het belangrijk dat de dossiers van substantiële omvang waren, zodat er voldoende informatie beschikbaar was om inzicht te krijgen in de persoonlijkheid van de daders. Gezien deze criteria was het een logische keuze daders te selecteren uit de zaken die voor eerdere analyse zijn gebruikt bij de ontwikkeling van de Criminaliteitsbeeld Analyse (CBA) Mensenhandel 2007. Het betreft hierbij zaken waarbij duidelijk zicht is ontstaan op mensenhandel en inmiddels grotendeels afgerond zijn (er heeft een veroordeling plaatsgevonden).

Van de 23 onderzoeken die zijn gebruikt bij de ontwikkeling van de CBA, bleken negentien onderzoeken betrekking te hebben op prostitutiegerelateerde mensenhandel. Bij alle zaken is contact opgenomen met de contactpersoon van de desbetreffende zaak, waarna telefonisch een vragenlijst is afgenomen om duidelijk te krijgen of er aan de selectiecriteria werd voldaan. Na selectie zijn er drie zaken overgebleven. Het grootste gedeelte van de zaken is afgevallen omdat de slachtoffers zich in het buitenland bevonden en dus niet benaderbaar waren. Uit de overgebleven zaken bleken per zaak twee daders geschikt voor het onderzoek, wat een totaal van zes daders opleverde. Om de onderzoeksgroep te vergroten is naar extra daders gezocht. Dit heeft drie daders uit drie verschillende strafzaken opgeleverd. Iedere dader is steeds door minstens twee partijen beoordeeld. In Tabel 2 is per dader te zien welke beoordelaars de vragenlijsten hebben ingevuld.

Tabel 2: Beoordelaars per dader

Zaak	Daders	Slachtoffer 1	Slachtoffer 2	Rechercheur 1	Rechercheur 2	Onderzoeker
1	1	X	X	X	X	X
	2	X	X	X	X	X
2	3	X		X	X	X
	4	X		X	X	X
3	5			X		X
	6			X		X
4	7	X		X		X
5	8	X		X		X
6	9			X		X

Vragenlijsten

De persoonlijkheid van de daders is gemeten met de Five-Factor Personality Inventory (FFPI) die is ontwikkeld door Hendriks, Hofstee en De Raad (1999). Hier zijn een aantal redenen voor. Ten eerste is het instrument, hoewel het wel gebruikt kan worden voor zelfbeoordeling (self-rating), met name ontwikkeld om door mensen in te vullen die de persoon goed kennen. Om deze reden zijn de items in de derde persoon geformuleerd. Ten tweede is hij met name geschikt voor mensen met een lager opleidingsniveau (Hendriks et al., 1998; McAdams, 1992). Tot slot scoort de FFPI in het algemeen beter in vergelijking met andere instrumenten, zoals bijvoorbeeld de NEO-PI-R (Costa & McCrae, 1992), op de betrouwbaarheid, validiteit en efficiëntie in relatie tot het Five Factor Model (Hendriks et al., 1998). Aangezien binnen de onderzoekspopulatie rekening gehouden moet worden met een laag opleidingsniveau van de respondenten (met name de slachtoffers) en doordat er gebruik wordt gemaakt van ander-beoordelingen, is de FFPI het best passende instrument binnen deze onderzoeksopzet.

De FFPI bestaat uit 100 items die op een vijfpuntsschaal gemeten worden. De categorieën zijn: helemaal niet van toepassing (1), weinig van toepassing (2), matig van toepassing (3), grotendeels van toepassing (4) en helemaal van toepassing (5). Enkele

voorbeelditems per karakteristiek zijn: voor *extraversie*: ‘staat graag in het middelpunt van de belangstelling’, voor *altruïsme*: ‘spant zich in voor anderen’, voor *consciëntieusheid*: ‘werkt graag volgens schema’, *neuroticisme*: ‘vreest meteen het ergste’ en *openheid*: ‘zit vol met ideeën’. De scores zijn berekend met behulp van een scoringsprogramma ontwikkeld door de auteurs van de FFPI (Hendriks et. al, 1999).

Om de betrouwbaarheid te meten is gekeken naar de scores van de verschillende paren (slachtoffer- en rechercheursparen). Voor de FFPI zijn er over de vijf factoren 24 scores te vergelijken. Berekening van de correlatie tussen deze scores laat zien dat er een significante samenhang bestaat ($r = 0,71, p < .01$). We kunnen hiermee aannemen dat de beoordelingen die over de daders zijn ingevuld, betrouwbaar zijn.

Daarnaast is onderzocht of de scores van de verschillende typen beoordelaars (slachtoffers, rechercheurs, onderzoeker) correleren. Er zijn verschillende combinaties gemaakt, ten eerste zijn de scores van de slachtoffers en rechercheurs met elkaar vergeleken. Berekening laat zien dat er een significante samenhang bestaat ($r = .85, p < .01$). Vervolgens is gekeken naar de scores van de onderzoeker en de scores van de slachtoffers. Ook hier is een significante samenhang gevonden ($r = .79, p < .01$). Deze resultaten geven voldoende aanleiding om de scores van de daders die enkel door rechercheur en onderzoeker zijn beoordeeld mee te nemen in de analyse.

Volgens Hendriks et al. (1999) zijn de gemiddelde oordelen meer betrouwbaar dan oordelen van een enkele (zelf)beoordelaar en wordt het persoonlijkheidsprofiel bij voorkeur bepaald door te middelen over meerdere beoordelaars. De scores van de verschillende respondenten zijn dus per dader gemiddeld. Vervolgens zijn de scores van de daders op de vijf persoonlijkheidsdimensies vergeleken met de scores van de normeringssteekproef² van de FFPI (Hendriks et al., 1999). De factorscores worden voor interpretatie getransformeerd naar een verbaal begrensde, 9-puntsschaal. De schaalintervallen worden, buiten een neutraal gebied rond nul, aangeduid met *enigszins*, *tamelijk*, *duidelijk*, en *extreem*, op de positieve pool c.q. negatieve pool.

Om tot een nader profiel te komen, is gebruik gemaakt van de facetscores. Bij het bepalen van deze scores is de procedure gevolgd zoals die in de handleiding van de FFPI

---

² De normeringssteekproef (N=2494) van de FFPI bestaat uit 1367 mannen en 1127 vrouwen tussen de 16 en 91 jaar, waarbij de gemiddelde leeftijd 46,5 jaar is. Wat betreft geslacht, leeftijd en opleidingsniveau is de normsteekproef redelijk representatief voor de Nederlandse beroepsbevolking

staat beschreven (Hendriks et. al., 1999). De facetscore wordt bepaald door de meest extreme factorscore (primaire factor) en de op-een-na meest extreme factorscore (secundaire factor). Indien de factor negatief is geladen ligt de score lager dan neutraal. Indien de factor positief is geladen ligt de score hoger dan neutraal. Vervolgens kunnen persoonlijkheidsstyperingen aan de hand van een visuele weergave worden afgelezen, waarbij de primaire factor het meeste invloed heeft.

Voor het meten van psychopathie is gekozen voor de PCL-R. De PCL-R blijkt psychopathie betrouwbaar en valide vast te stellen in verschillende culturen (Hare, Clark, Grann & Thornton, 2000). Gezien het exploratieve karakter van dit onderdeel van het onderzoek, is ervoor gekozen niet de gehele vragenlijst af te nemen. De PCL-R bestaat uit drie onderdelen met elk 20 items. Van elk onderdeel zijn vijf items gebruikt die het desbetreffende construct het beste representeren. De score van deze items vormen de basis voor de verwachte score. Elk item wordt beoordeeld op een 3 puntenschaal van 0 (niet aanwezig), 1 (enigszins aanwezig) en 2 (volledig aanwezig). De uiteindelijke score ligt tussen 0 en 40. Dit is een dimensionele score die aangeeft in hoeverre een persoon overeenkomt met de 'prototypische psychopaat'. De handleiding hanteert een cut-off score van 30. Bij een score tussen 11 en 29 heeft de persoon waarschijnlijk enkele trekken van een psychopaat en bij een score van 10 of lager is het onwaarschijnlijk dat de persoon als een psychopaat omschreven kan worden (Hare & Hervé, 1999).

Bij het meten van de betrouwbaarheid blijkt dat er sprake is van een significante correlatie ($r = .67, p < .01$). Daarnaast zijn de oordelen van de slachtoffers en onderzoekers vergeleken, waarbij een significante samenhang is gevonden ($r = .66, p < .01$). Bij vergelijking tussen de oordelen van de slachtoffers en de onderzoeker is er sprake van een marginaal significante samenhang ($r = .43, p < .10$)³ en dus kunnen ook de oordelen van de scores van de daders die enkel door rechercheur en onderzoeker zijn beoordeeld meegenomen worden in de analyse.

Tot slot zijn nog vijf open vragen gesteld om het beeld van de dader zo compleet mogelijk te krijgen. De vragen hebben betrekking op alcohol- en drugsgebruik, geweld in

---

³ Voor 1 dader heeft het middelen met de score toegekend door de onderzoeker invloed gehad op de categorie (geen psychopathie, enige trekken van psychopathie of wel psychopathie) waarin ze geplaatst konden worden. Deze dader werd met een score van 28 in plaats van 31 tot 'enige trekken van psychopathie' gerekend.

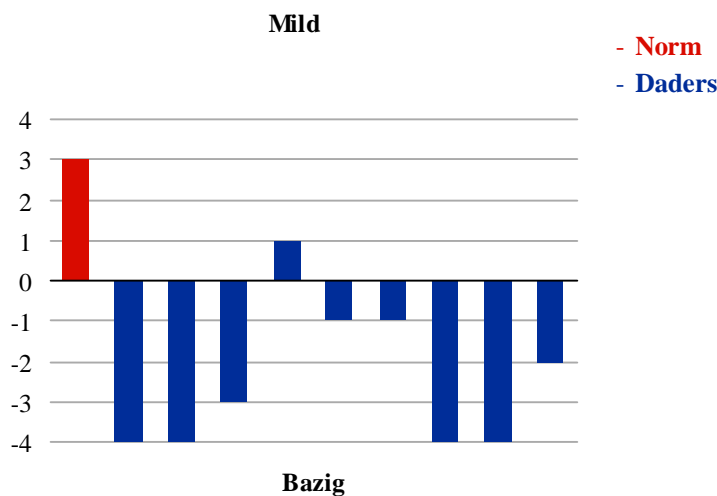
de relatie, seks in de relatie, omgang met anderen en de laatste vraag biedt ruimte voor overige, nog niet genoemde, informatie.

Resultaten

Persoonlijkheidskarakteristieken

Hypothese 1 voorspelt dat daders van mensenhandel in vergelijking met de niet-criminele populatie laag scoren op *altruïsme*, wat bij de FFPI ‘Mildheid’ wordt genoemd. Figuur 1 laat zien dat deze verwachting bevestigd wordt. De daders laten een vrij extreem beeld zien (zie Figuur 1). Zo scoren alle daders lager dan de norm (duidelijk mild), waarbij 44.4%⁴ zeven categorieën lager scoort (extreem bazig), 11.1% zes categorieën lager (duidelijk Bazig), 11.1% vijf categorieën lager (tamelijk bazig), 22.2% vier categorieën lager (enigszins bazig) en 11.1% twee categorieën lager (enigszins mild). Als we vervolgens naar de verdeling van de normscore kijken, dan is te zien dat slechts een klein deel van de normgroep lager dan tamelijk mild scoort, en zelfs minder dan 0,2% van de normgroep lager dan tamelijk bazig scoort, wat de score nog uitzonderlijker maakt.

Figuur 1: Scores van de dader op *altruïsme*

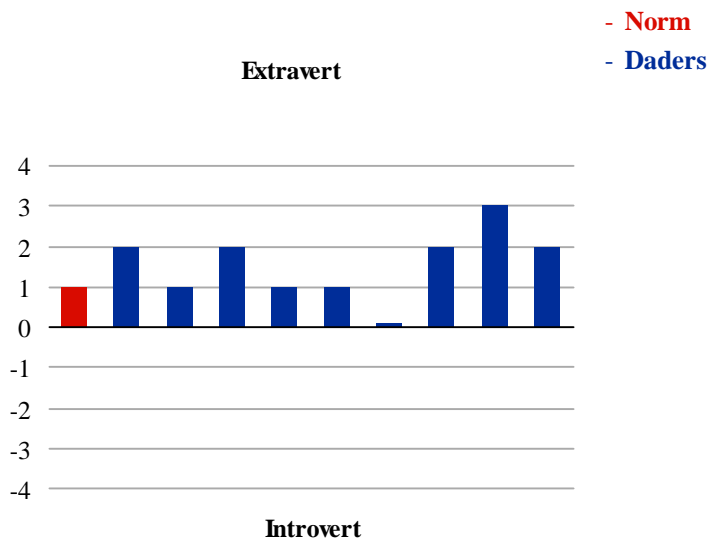

Hypothese 2 voorspelt dat daders van mensenhandel in vergelijking met de niet-criminele populatie hoog op *extraversie* scoren. Deze hypothese wordt niet bevestigd. In Figuur 2 is te zien dat 11.1% twee categorieën hoger scoort (duidelijk extravert) en 44.4% gemiddeld

⁴ Hoewel er slechts negen daders zijn, is er toch voor gekozen de aantallen weer te geven in percentages. Dit om eventuele verschillen tijdens de analyse te verduidelijken.

een categorie hoger scoort (tamelijk extravert) op *extraversie* dan de norm (enigszins extravert). Dan blijkt 33.3% in dezelfde categorie en slechts 11.1% een categorie lager (neutraal) te scoren dan de norm. In totaal scoort dus meer dan de helft (55.6%) hoger dan de normgroep op *extraversie*. Als we kijken naar de verdeling van *extraversie* in de normeringssteekproef dan blijken de scores van de daders echter niet uitzonderlijk te zijn.

Figuur 2: Scores van de daders op *Extraversie*

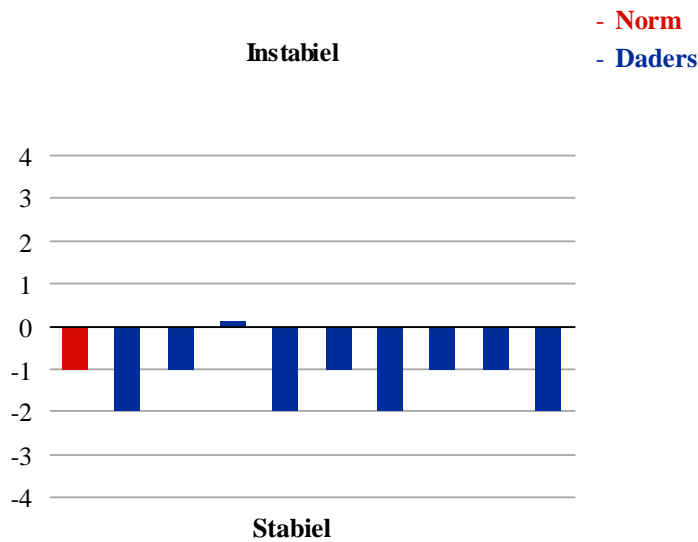

In hypothese 3 wordt gesteld dat daders van mensenhandel in vergelijking met de niet-criminele populatie laag zullen scoren op *neuroticisme*, wat bij de FFPI 'Emotionele stabiliteit' wordt genoemd. De resultaten bieden niet voldoende zekerheid om de hypothese aan te nemen. Als we naar Figuur 3 kijken is te zien dat 44.4% in dezelfde categorie scoort als de normgroep (enigszins stabiel). Er is 11.1% die een categorie lager dan de normgroep scoort (neutraal) en de overige 44.4% scoort een categorie hoger dan de normgroep (tamelijk stabiel). In vergelijking met de verdeling van de normeringssteekproef is dit geen opmerkelijke score.

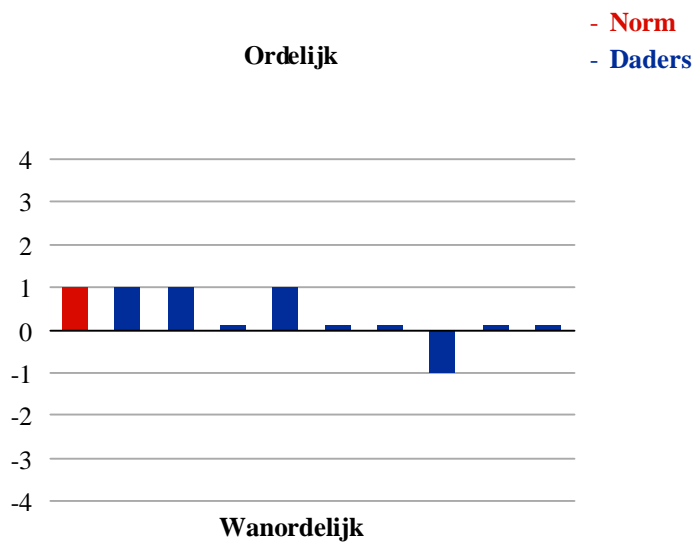
In de laatste hypothese is de verwachting uitgesproken dat daders van mensenhandel in vergelijking met de niet-criminele populatie laag scoren op *consciëntieusheid*, wat in de FFPI 'Ordelijkheid' wordt genoemd. De resultaten zijn in lijn met de hypothese. Figuur 4 laat zien dat 33.3% van de daders in dezelfde categorie als de normgroep scoort (enigszins ordelijk), 55.6% scoort een categorie lager (neutraal)

en 11.1% scoort twee categorieën lager (enigszins wanordelijk) dan de normgroep. In totaal scoort het grootste gedeelte (66.7%) van de daders dus lager dan de normgroep. Bij de verdeling van de normsteekproef is te zien dat een lagere score dan de normgroep relatief weinig voorkomt. Zo heeft maar 15,5% een neutrale score en slechts 6,1% scoort op enigszins wanordelijk.

Figuur 3: Scores van de daders op *neuroticisme*

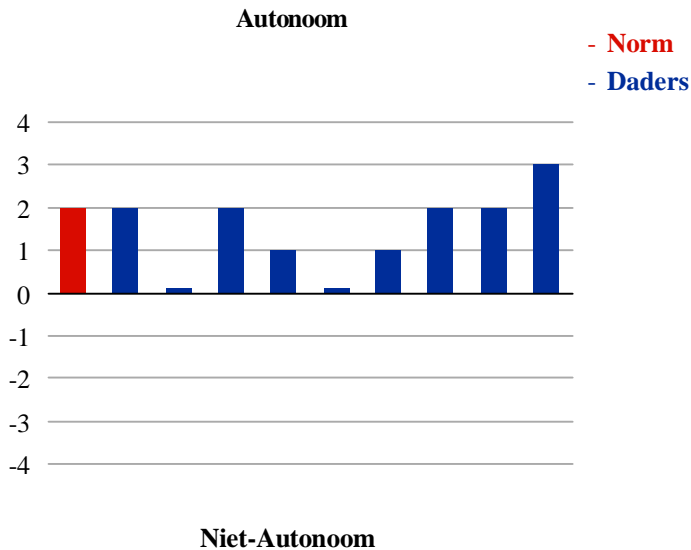

Figuur 4: Scores van de daders op *consciëntieusheid*

Tot slot is er voor *openheid*, wat bij de FFPI 'Autonomie' wordt genoemd, 44.4% die in dezelfde categorie als de normgroep scoort (tamelijk autonoom). Er is 22.2% die een categorie lager scoort (enigszins autonoom), 22.2% die twee categorieën lager scoort (neutraal). 11.1% scoort een categorie hoger (duidelijk autonoom) dan de normgroep en 11.1% scoort twee categorieën hoger (duidelijk autonoom). In vergelijking met de verdeling van de normgroep is dit geen uitzonderlijke score.

Met de scores die over de negen daders is ingevuld, is nagegaan door middel van welke persoonlijkheidskenmerken zij te omschrijven zijn. Uit de analyse komt naar voren dat de daders voornamelijk gekenmerkt worden door de *altruïsme*. Alle daders scoren op dit punt beduidend lager dan de normscore. Verder scoren ze lager dan de normgroep op *consciëntieusheid*. Voor *extraversie*, *neuroticisme* en *openheid* is, in vergelijking met de normgroep, geen afwijkende score te zien.

Facetscores

De facetscores van de daders zijn vergeleken met die van de normeringssteekproef. Er blijkt één dader te zijn met facetscore IV⁺V⁺. Als we naar de normgroep kijken is te zien dat slechts 32 van de 2494 mensen met deze facetscore te typeren is. De facetscores van de overige daders komen nog minder vaak of in sommige gevallen helemaal niet voor.

De daders hebben dus een zeldzame persoonlijkheidstypering in vergelijking met de normeringssteekproef.

Exploratieve gegevens

In het onderzoek is op exploratieve wijze onderzocht of er bij de daders sprake is van psychopathie. Na het middelen van de scores per dader blijkt dat van 11,1% gesteld kan worden dat het onwaarschijnlijk is dat ze als psychopaat te omschrijven zijn. Van 55,6% is volgens de score waarschijnlijk dat ze wel enkele trekken van een psychopaat hebben. De overige 33,3% valt boven de cut-off score en is daarmee te typeren als psychopaat.

Casebeschrijvingen

Met de facetscores zijn per dader verschillende typeringen te maken. In combinatie met de score op de PCL-R en de antwoorden die op de open vragen gegeven zijn, kan hier een vrij compleet beeld van de persoonlijkheid van de dader ontstaan.

Dader 1: Autonome Bazige

Deze dader is te typeren als fel, hardhandig, onverzettelijk, eigenzinnig, eigenwijs, vechtlustig en eigengereid. Uit de open vragen blijkt dat hij geen drugs gebruikt. Hij drinkt wel af en toe alcohol, maar niet overmatig. Geweld speelt een belangrijke rol, hij gebruikt het op instrumentele wijze. Zoals één van zijn slachtoffers het verwoordt: *'Geweld was super belangrijk voor hem, daar kikte hij op'*. Seks is niet erg belangrijk voor hem. Verder werd door één van de slachtoffers genoemd dat een vorm van machtsuiting plaatsvond door de vrouwen te dwingen tot een tatoeage met de naam van de dader, als soort van brandmerk. Tot slot heeft hij op de PCL-R een gemiddelde score van 31, wat volgens de handleiding van het instrument een zorgelijke score is.

Dader 2: Extraverte Bazige

De dader kan omschreven worden als dominant, bemoeiziek, voert het hoogste woord, voert de boventoon en plaatst zich op de voorgrond. Uit de open vragen blijkt dat hij regelmatig cocaïne gebruikt, dit met name tijdens feestjes. Hij gebruikt niet bijzonder veel alcohol, en alleen tijdens het uitgaan. Geweld is erg belangrijk, hij gebruikt dit zowel instrumenteel als emotioneel. Ook seks is erg belangrijk, hij heeft het vaak over seks, heeft veel behoefte aan seks en heeft dit met veel verschillende meisjes. Volgens een

slachtoffer: *‘Seks was belangrijk, het gebeurde als hij er zin in had.’* Een ander slachtoffer zegt: *‘Hij had het altijd over seks, het was een obsessie!’* Zijn gemiddelde PCL-R score is 33, waarmee deze dader een zorgelijke score heeft.

Dader 3: Autonome Bazige

Deze dader is te typeren als fel, hardhandig, onverzettelijk, eigenzinnig, eigenwijs, vechtlustig en eigengereid. Bij de open vragen komt naar voren dat hij iedere dag softdrugs gebruikt. Hij gebruikt wel eens geweld, dit echter alleen als hij erg boos is. Seks is voor hem zeer belangrijk. Verder komt naar voren dat hij graag opvalt, grote bedragen contant geld en een vuurwapen bij zich heeft. Met een PCL-R score van 17 is te verwachten dat deze dader waarschijnlijk wel enkele trekken van een psychopaat heeft.

Dader 4: Autonome Stabiele

Deze dader is te omschrijven als zeker, zelfverzekerd, onbevreesd, rationeel, koel, onverschrokken en onwankelbaar. Uit de open vragen blijkt dat hij iedere dag hasj en wiet rookt en niet veel alcohol drinkt. Hij gebruikt wel geweld, dit was enkel emotioneel. Seks is voor hem zeer belangrijk. Zijn PCL-R score is 25. Het is dus waarschijnlijk dat hij wel enkele trekken van een psychopaat heeft.

Dader 5: Stabiele Bazige

Eigenschappen die bij deze dader passen zijn hard⁵, arrogant en uitgekookt. Uit de open vragen blijkt dat niet bekend is of deze dader drugs of alcohol gebruikt en in welke mate. Wel komt naar voren dat hij waarschijnlijk in de mensenhandel terecht is gekomen om aan armoede te ontsnappen. Op de PCL-R heeft hij een score van 27 punten, wat aangeeft dat hij waarschijnlijk wel enkele trekken van een psychopaat heeft.

Dader 6: Stabiele Bazige

Deze dader is te typeren als hard⁶, arrogant en uitgekookt. Uit de open vragen blijkt dat hij geen drugs gebruikt en onbekend is of en hoeveel alcohol hij gebruikt. Geweld is niet belangrijk in zijn relaties, maar seks daarentegen wel. Verder wordt genoemd dat hij door naïviteit en een sociaal isolement in contact is gekomen met mensenhandel. Zijn PCL-R score van 5 geeft aan dat het onwaarschijnlijk is dat deze dader als psychopaat te typeren is.

---

⁵ de volledige omschrijving die in de handleiding van de FFPI (De Raad, Hendriks & Hofstee, 1999) wordt gegeven is: bikkelhard, keihard, dictatoriaal, glashard, spijkerhard. Voor de leesbaarheid is ervoor gekozen dit als ‘hard’ te omschrijven.

⁶ Zie voetnoot 5

Dader 7: Autonome Bazige

Dit houdt in dat de dader fel, hardhandig, onverzettelijk, eigenzinnig, eigenwijs, vechtlustig en eigengereid is. Uit de open vragen blijkt dat hij dagelijks wiet en hasj gebruikt, tot een paar gram per dag. Hij gebruikt regelmatig alcohol en soms teveel. Naarmate de relatie vorderde nam het geweld naar zijn slachtoffer toe. Zoals ze zelf zegt: *'Het werd normaal dat hij 'te ver' ging'*. Hij gebruikt geweld op instrumentele wijze. Op het seksuele vlak is hij erg dwingend, volgens een slachtoffer: *'Het moest wanneer hij wou, wanneer en waar dan ook. Ook als ik niet wou, ik noem het koude seks.'* Tot slot heeft hij op de PCL-R een gemiddelde score van 28, wat er op wijst dat hij waarschijnlijk wel enkele trekken van psychopathie vertoont.

Dader 8: Extraverte Bazige

Deze dader is te typeren als dominant, bemoeiziek, voert het hoogste woord, voert de boventoon en plaatst zich op de voorgrond. Uit de open vragen blijkt hij veel te blowen (een paar joints per dag) en af en toe cocaïne te gebruiken. Hij drinkt alcohol alleen tijdens het uitgaan en wordt wel eens dronken. Hij heeft veel seks, zowel met zijn slachtoffer als met anderen en hij blijkt extreem agressief te zijn. Hij gebruikt veel geweld, zowel instrumenteel als emotioneel en dreigt ook veel met geweld. Volgens een slachtoffer: *'Soms dreigde hij met een mes, hij genoot ervan en als ik dan bang werd, lachte hij me uit.'* Zijn score van 30 op de PCL-R geeft reden tot ongerustheid.

Dader 9: Autonome Bazige

Deze dader kan omschreven worden als fel, hardhandig, onverzettelijk, eigenzinnig, eigenwijs, vechtlustig en eigengereid. Uit de open vragen blijkt dat deze dader softdrugs gebruikt. Helaas is niet naar voren gekomen hoeveel. Tevens is er geen zicht op het alcoholgebruik. Hij gebruikt af en toe instrumenteel geweld en seks speelt geen bijzonder grote rol. Uit de PCL-R komt naar voren dat de dader wel enkele trekken van psychopathie lijkt te hebben, zijn score is 23.

Een conclusie die naar aanleiding van de casebeschrijvingen getrokken kan worden is dat de daders allemaal een vrij dwingende persoonlijkheid hebben. Dit beeld past bij de lage score op *altruïsme*. Verder kan gesteld worden dat het merendeel wel drugs en alcohol gebruikt, maar dat dit niet buitenproportioneel lijkt te zijn. Wat seks betreft komt

geen eenduidig beeld naar voren, dit in tegenstelling tot geweld. Bijna alle daders gebruiken geweld, waarbij het overgrote deel dit vaak instrumenteel inzet.

Discussie

Een belangrijk instrument in de strijd tegen mensenhandel is daderkennis. Er is al het een en ander bekend over daders, maar het onderhavige onderzoek is het eerste dat zich richt op de persoonlijkheidskenmerken van de daders. Om deze reden dient het opgevat te worden als een verkennend onderzoek. Het doel van het onderzoek is om te komen tot een persoonlijkheidsprofiel van de daders. Daarnaast is op exploratieve wijze onderzocht of er bij de dadergroep sprake is van psychopathie. Hieronder gaan we dieper in op de resultaten uit het onderzoek en plaatsen we enkele kanttekeningen. Tot slot worden de belangrijkste conclusies van het onderzoek genoemd.

Resultaten en conclusies

Zoals verwacht scoren daders van mensenhandel in vergelijking met de niet-criminele populatie laag op *altruïsme*. Dit beeld past bij de werkwijze die de daders hanteren, waarbij de slachtoffers zoveel mogelijk onder controle gehouden worden en de daders ze voor eigen doelen gebruiken. Een lage score op *altruïsme* is gerelateerd aan psychopathie (Jackson & Richards, 2007). Als we kijken naar de resultaten van de PCL-R dan blijkt dat een relatief hoog percentage te typeren is als psychopaat. Zo is 33,3% van de daders als psychopaat te omschrijven, tegenover slechts 1% van de gehele populatie (Gonçalves, 1999). Nog opvallender is de vergelijking met de gevangenispopulatie. Hiervan blijkt 15 tot 20% als psychopaat te omschrijven, de daders scoren dus ook hoog op psychopathie in vergelijking met de gevangenispopulatie. Psychopathie is een belangrijke voorspeller van recidivisme (Edens, Campbell & Weir, 2007; Hemphill, Hare & Wong, 1998; Laurell & Dåderman, 2005; Leistico, Salekin, DeCoster & Rogers, 2008; Walters, 2003). Daarnaast is er een relatie gevonden tussen psychopathie en instrumenteel geweld (Blair, 2007; Flight & Forth, 2007). De resultaten in het onderhavige onderzoek sluiten hierop aan. Concluderend is te zegen dat de daders voornamelijk worden gekenmerkt door een bazige, heerszuchtige, egocentrische en autoritaire persoonlijkheid, waarbij in veel gevallen ook sprake is van psychopathie, waardoor er een grote kans op recidive bestaat.

De urgentie om dit soort criminaliteit aan te pakken is dan ook hoog en dit verdient dan ook nader onderzoek.

Zoals verwacht scoren daders van mensenhandel in vergelijking met de niet-criminele populatie grotendeels lager op *consciëntieusheid*. Dit houdt in dat de daders die zijn onderzocht gekenmerkt worden door impulsiviteit en wat ongeorganiseerd zijn. Dit resultaat sluit aan bij wat er uit onderzoek naar voren komt. Zo concludeerden Farrington en Jolliffe (2004) dat impulsiviteit de belangrijkste voorspeller van criminaliteit is en blijkt uit onderzoek van Harpur, Hart en Hare (2002) dat er een relatie bestaat tussen psychopathie en een lage score op *consciëntieusheid*. Toch is dit resultaat ook opvallend. De daders die zijn onderzocht komen uit omvangrijke zaken, waarbij er sprake was van samenwerking tussen meerdere daders. Er zal dus naar alle waarschijnlijkheid wel een bepaalde mate van organisatie zijn geweest. Een mogelijke verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat alleen de wat meer ongeorganiseerde daders in beeld van de politie zijn gekomen.

Verder blijkt dat daders van mensenhandel in vergelijking met de niet-criminele populatie geen afwijkende score op *extraversie* hebben. Uit de resultaten komt naar voren dat daders wel aan de extraverte kant scoren, er zijn geen daders als introvert te omschrijven, maar niet opvallend hoger dan de norm. Uit de open vragen aan de respondenten zijn voorgelegd komt ook duidelijk naar voren dat de daders graag in gezelschap van andere mensen zijn.

Daders van mensenhandel blijken in vergelijking met de niet-criminele populatie niet veel lager te scoren op *neuroticisme*. Dit is een opvallend resultaat aangezien de verwachting was dat de daders lager zouden scoren en dus gekenmerkt zouden worden door zelfverzekerdheid en weinig angst. Daarbij komt dat de normeringssteekproef van de FFPI uit zowel mannen als vrouwen bestaat, terwijl de daders allen mannen zijn. Uit onderzoek van Costa, Terracciano en McCrae (2001) blijkt dat vrouwen hoger dan mannen scoren op *neuroticisme*. De scores op deze karakteristiek zal voor de normgroep dus waarschijnlijk hoger liggen dan wanneer de groep alleen uit mannen had bestaan. Hierdoor zijn de scores van de dader nog minder afwijkend.

Er komt geen eenduidig beeld naar voren wat betreft de rol die seks speelt bij de daders. Dit zou verklaard kunnen worden doordat er in de vragenlijst geen duidelijke

specificatie is geweest van wat er onder seks wordt verstaan. Een alternatieve verklaring zou kunnen zijn dat de slachtoffers hier, gezien de intimiteit van de vraag, niet graag over spraken.

Opvallend genoeg blijken slachtoffers en rechercheurs de dader hetzelfde te beoordelen, terwijl er een verschillende (machts)relatie met de dader bestaat. Dit had kunnen leiden tot een verschillende beoordeling op bijvoorbeeld *altruïsme*. De daders hebben zich waarschijnlijk weinig altruïstisch opgesteld tegenover het slachtoffer, maar wellicht wel tegenover de rechercheurs, bijvoorbeeld tijdens verhoor. Daarnaast was het mogelijk geweest dat slachtoffers een ander beeld van een dader hadden geven omdat ze meer tijd met hem hebben besteed in zijn natuurlijke omgeving. Dit had bijvoorbeeld consequenties kunnen hebben voor de beoordeling van *consciëntieusheid*. Dat dit niet het geval is, zou verklaard kunnen worden doordat er tijdens het onderzoek veel tagesprekken hebben plaatsgevonden, waardoor ook de rechercheurs goed inzicht hebben gekregen in het gedrag van de daders ten opzichte van de slachtoffers en in hun natuurlijke omgeving.

Kanttekeningen bij het onderzoek

Tot slot zijn er, zeker gezien de verkennende aard van het onderzoek, een aantal kanttekeningen te plaatsen.

Een eerste kanttekening moet worden geplaatst bij de representativiteit van de onderzochte groep daders ten opzichte van de populatie. Bijna alle daders zijn volgens de zogenoemde loverboymethode⁷ te werk gegaan, waarbij gebruik is gemaakt van schijnliefde om vrouwen in de prostitutie te brengen. Volgens onderzoek van de KLPD (2007) blijkt 26% van de daders deze werkwijze te hanteren. Dit kan invloed hebben gehad op de resultaten. Het is niet ondenkbaar dat er bij daders die volgens de loverboymethode te werk gaan, andere karaktertrekken een rol spelen. Zo moeten dit soort daders bijvoorbeeld goed kunnen misleiden, terwijl dit bij bijvoorbeeld ontvoering geen rol speelt.

---

⁷ De meest recente benaming voor deze methode is 'pooierboymethode'. Voor de leesbaarheid van het artikel is echter gekozen voor de term 'loverboymethode'. Beide termen hebben dezelfde betekenis, namelijk het door middel van schijnliefde in de prostitutie brengen van meisjes.

Daarnaast blijkt uit onderzoek van de KLPD (2007) dat de meerderheid van de verdachten alleen opereert, terwijl in het onderhavige onderzoek met name is gericht op daders die in groepsverband te werk gaan. Dit kan een vertekend beeld geven. Het is aannemelijk dat daders die liever alleen te werk gaan lager scoren op *extraversie*. In het onderzoek van de KLPD geven de schrijvers echter wel aan dat niet met zekerheid te zeggen is of de verdachten die als alleen opererend zijn geregistreerd, ook daadwerkelijk alleen werkten.

Tevens moet er een kanttekening geplaatst worden bij de vergelijkbaarheid van de daders met de normeringssteekproef van de FFPI. De daders hebben een overwegend Noord-Afrikaanse en Turkse etnische achtergrond. Deze culturen zijn meer collectivistisch en minder gericht op het individu. Dit kan invloed hebben gehad op de resultaten van de FFPI.

Hoewel de gemiddelde leeftijd van de daders 28,2 jaar is terwijl dat bij de normgroep 46,5 jaar is, heeft dit waarschijnlijk geen invloed op de uitkomsten. Uit verschillende onderzoeken (Roberts, Walton, & Viechtbauer, 2006; Terracciano, McCrae, Brant, & Costa, 2005) blijkt dat er geen verschillen in persoonlijkheid optreden naarmate mensen ouder worden. Wat wel mee zou kunnen spelen in de vergelijking tussen de daders en de normgroep is de sekse. De normgroep bestaat namelijk uit mannen en vrouwen, terwijl de daders allemaal mannen zijn. Uit onderzoek van Costa, Terracciano en McCrae (2001) blijkt dat vrouwen hoger dan mannen scoren op *altruïsme*. De score op deze karakteristiek zal voor de normgroep dus waarschijnlijk hoger liggen dan wanneer de groep alleen uit mannen had bestaan. Voor de resultaten heeft dit echter naar alle waarschijnlijk weinig consequenties aangezien de daders een behoorlijk groot verschil in score laten zien.

De resultaten die uit de PCL-R naar voren kwamen zijn niet geheel betrouwbaar. Ten eerste moeten er vraagtekens worden geplaatst bij de inhoudsvaliditeit. Niet de gehele vragenlijst is afgenomen, waardoor er onvolledig gemeten is. Daarnaast kan ook de constructvaliditeit niet volledig worden gewaarborgd, tijdens het onderzoek is de Engelse versie van de vragenlijst gebruikt en zijn de stellingen door de onderzoeker in het Nederlands vertaald. Tot slot is de PCL-R niet door getrainde professionals ingevuld afgenomen.

Door de relatief kleine dadergroep en de representativiteit die niet te waarborgen is, moet een laatste kanttekening worden geplaatst bij de generaliseerbaarheid. Dit houdt in dat de resultaten niet zonder meer gegeneraliseerd kunnen worden naar alle daders van mensenhandel, maar met name van toepassing lijken te zijn op jonge daders met overwegend Noord-Afrikaanse en Turkse afkomst die volgens de loverboymethode te werk gaan en veelal in groepsverband werken. Verder onderzoek is noodzakelijk om dieper in te gaan op de werkwijze van daders in combinatie met persoonlijkheid. Ook zouden daders van andere ethniciteiten bij vervolgonderzoek betrokken moeten worden.

Conclusie

Het onderhavige onderzoek heeft een eerste inzicht in de persoonlijkheid van daders van mensenhandel gegeven. Zo blijkt dat deze daders met name op *altruïsme* en in mindere mate op *consciëntieusheid* afwijken van de niet-criminele populatie. Daarnaast zijn de persoonlijkheidstyperingen die per dader zijn gemaakt zeer zeldzaam in de niet-criminele populatie. Tot slot blijkt een groot percentage van de daders als psychopaat te typeren. Verder onderzoek kan zorgen voor een meer gedifferentieerd beeld van de persoonlijkheid van dit soort daders.

Referenties

- American Psychiatric Association (2000). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders*. Fourt edition, Text Revision. Washington DC: American Psychiatric Association.
- Baxter, D.J., Marshall, W.L., Barbaree, H.E., Davidson, P.R., Malcolm, P.B. (1984). Deviant sexual behavior: differentiating sex offenders by criminal and personal history, psychometric measures, and sexual response [elektronische versie]. *Criminal Justice and Behavior*, *11*, 477-501.
- Blackburn, R. & Coid, J.W. (1998). Psychopathy and the dimensions of personality disorder in violent offenders [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, *25*, 129-145.
- Blair, R. J. (2007). Dysfunctions of medial and lateral orbitofrontal cortex in psychopathy [elektronische versie]. *Annals of the New York Academy of Sciences*, *1121*, 461–479.
- Cooke, J.D., Forth, A.E. & Hare, R.D. (1998). *Psychopathy: Theory, Research and implications for society*. New York: Springer
- Costa, P.T., Jr. & McCrae, R. R. (1992). *Revised NEO Personality Inventory (NEO-PIR) and NEO Five-Factor Inventory (NEOFFI) professional manual*. Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Costa, P.T., Jr. & McCrae, R.R. (1992b). The five-factor model of personality and its relevance to personality disorders [elektronische versie]. *Journal of Personality Disorders*, *6*, 343-359.
- Costa, P.T., Jr. & McCrae, R.R. (1995). Domains and facets: hierarchical personality assessment using the Revised NEO Personality Inventory [elektronische versie]. *Journal of Personality Assessment*, *64*, 21 – 50.
- Costa, P. T., Terracciano, A., & McCrae, R. R. (2001). Gender differences in personality traits across cultures: robust and surprising findings [elektronische versie]. *Journal of Personality and Social Psychology*, *81*, 322–331.
- Digman, J. M., & Inouye, J. (1986). Further specification of the five robust factors of personality [elektronische versie]. *Journal of Personality and Social Psychology*, *50*, 116-123.

- Dolan, M. & Doyle, M. (2007). Psychopathy: diagnosis and implications for treatment [elektronische versie]. *Psychiatry*, 6, 404-408.
- Edens, J. F., Campbell, J. S., & Weir, J. M. (2007). Youth psychopathy and criminal recidivism: a meta-analysis of the psychopathy checklist measures [elektronische versie]. *Law and Human Behavior*, 31, 53-75.
- Europol (2001). *Vrouwenhandel het leed achter de illusie: van armoedde tot seks-slavernij*. Verkregen op 29 juli, 2008, van http://ec.europa.eu/justice_home/news/8mars_nl.htm
- Eysenck, H. J. (1992). A reply to Costa and McCrae. P or A and C – The role of Theory [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, 13, 867-868.
- Eysenck, H.J. & Eysenck, S.B.G. (1976). *Psychoticism as a dimension of personality*. London: Hodder and Stoughton
- Eysenck, S. B. G., Rust, J., & Eysenck, H. J. (1977). Personality and the classification of adult offenders [elektronische versie]. *British Journal of Criminology*, 17, 169 –179
- Fabrizi, A., Petruccelli, I., Turella, B. & Farigu, F. (2008). A study on the personality of sex offenders [elektronische versie]. *Sexologies*, 17, 98-99.
- Fagan, P.J., Wise, T.N., Schmidt, C.W., Ponticas, Y., Marshall, R.D. & Costa, P.T. (1991). A comparison of five-factor personality dimensions in males with sexual dysfunction and males with paraphilia [elektronische versie]. *Journal of Personality Assessment*, 57, 434 – 448.
- Farrington, D. P. & Jolliffe, D. (2004). Personality and Crime [elektronische versie]. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 11260-11264.
- Fisher, G. & Rivlin, E. (1971). Research and methodology: psychological needs of rapists [elektronische versie]. *British Journal of Criminology*, 11, 182-185.
- Flight, J. I., & Forth, A. E. (2007). Instrumentally violent youths: the roles of psychopathic traits, empathy, and attachment [elektronische versie]. *Criminal Justice and Behavior*, 34,739-751.
- Fox, S., De Koning, E. & Leicht, S. (2003). The relationship between attribution of blame for a violent act and EPQ-R sub-scales in male offenders with mental disorder [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, 34, 1467-1475.
- Goldberg, L.R. (1981). Language and individual differences: the search for universals in

- personality lexicons. In L. Wheeler (eds.), *Review of personality and socialpsychology* (pp. 141-165). Beverly Hills, CA: Sage.
- Goldberg, L.R. (1990). An alternative “description of personality”: The big-five factor structure [elektronische versie]. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- Gonçalves, R.A. (1999). Psychopathy and offender types [elektronische versie]. *International Journal of Law and Psychiatry*, 22, 337-346.
- Gudjonsson, G.H. (1992). The psychology of interrogations, confessions, and testimony. In T. Williamson (eds.), *Investigative interviewing* (pp. 123-146). Devon, UK: William Publishing
- Gudjonsson, G.H. & Sigurdsson, J.F. (2000). Differences and similarities between violent offenders and sex offenders [elektronische versie]. *Child Abuse & Neglect*, 24, 363-372.
- Haapasalo, J. (1990). Sensation seeking and Eysenck’s personality dimensions in an offender sample [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, 11, 81-84.
- Hare, R. D (1998). Psychopathy, affect and behaviour. In D. Cooke, A. Forth & R. Hare (eds.), *Psychopathy: Theory, Research and Implications for Society* (pp. 105—139). Dordrecht: Kluwer.
- Hare, R. D. (1991). *The Hare Psychopathy Checklist—Revised*. (Toronto: Multi-Health Systems).
- Hare, R.D., Clark, D., Grann, M. & Thornton, D. (2000). Psychopathy and the predictive validity of the PCL-R: an international perspective [elektronische versie]. *Behavioral Sciences & the Law*, 18, 623-645.
- Hare, R.D. & Hervé, H. (1999) The Hare P-scan: Research Version. Toronto, Ontario: Multi-Health Systems
- Hare, R.D. & Jutai, J.W. (1983). Criminal history of the male psychopath: some preliminary data. In K. Teilmann Van Dusen & S.A. Mednick (eds.), *Prospective studies of crime and delinquency* (pp. 225-236). Boston: Kluwer Academic Publishers
- Hare, R.D. & McPherson, E. (1984). Violent and aggressive behavior by criminal psychopaths [elektronische versie]. *International Journal of Law and Psychiatry*, 7, 35-

50.

- Hare, R.D., McPherson, L. & Forth, A. (1988). Male psychopaths and their criminal careers [elektronische versie]. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 56, 710-714.
- Harpur, T. J., Hart, S. D., & Hare, R. D. (2002). Personality of the psychopath. In P. T. Costa, Jr. & T. A. Widiger (eds.) (pp. 299–324). Washington, DC: American Psychological Association.
- Hemphill, J. F., Hare, R. D., & Wong, S. (1998). Psychopathy and recidivism: A review [elektronische versie]. *Legal and Criminological Psychology*, 3, 139–170.
- Hendriks, A.A.J., Hofstee, W.K.B. & Raad, De, B. (1998). The Five factor personality inventory (FFPI) [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, 27, 307-325.
- Hendriks, A. A. J., Hofstee, W. K. B. & De Raad, B. (1999). Handleiding bij de Five-Factor Personality Inventory (FFPI). Lisse: Swets Test Publishers.
- Jackson, R.L. & Richards, H.J. (2007). Psychopathy and the five factor model: self and therapist perceptions of psychopathic personality [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, 43, 1711-1721.
- Kangaspunta, K. (2003). Mapping the inhuman trade: preliminary findings of the database on trafficking in human beings [elektronische versie]. *Forum on Crime and Society*, 3, 81-103.
- Klintberg, B.A., Humble, K. & Schalling, D. (1992). Personality and psychopathy of males with a history of early criminal behaviour [elektronische versie]. *Europaen Journal of Personality*, 6, 245-266
- Korps Landelijke Politiediensten – Dienst Nationale Recherche (2007). *Mensenhandel: deelrapport criminaliteitsbeeldanalyse 2007*. Driebergen: KLPD
- Kosson, D.S., Cytorski T.D., Steuerwald, B.L., Neumann, C.S. & Walker-Matthews, S. (2002). The Reliability and Validity of the Psychopathy Checklist: Youth Version (PCL:YV) in Nonincarcerated Adolescent Males [elektronische versie]. *Psychological Assessment*, 14, 97-109.
- Kozma, C. & Zuckerman, M. (1983). An investigation of some hypotheses concerning rape and murder [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, 4, 23-

29.

- Laan, van der, A.M., Groen, P.P.J. & Bogaerts, S. (2005). *Feiten die tellen: Een overzicht van geregistreerde feiten met een strafdreiging van 8 jaar of meer gepleegd door 12 tot en met 17 jarigen in de periode van 1998 tot 2003*. Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum.
- Lackzo, F. (2002). *Human trafficking: The need for better data*. Verkregen op 29 juli, 2008, van <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=66>
- Larsen, R., & Buss, D.M. (2008). *Personality: Domains of knowledge about human nature*. Boston, MA: McGraw-Hill.
- Laurella, J., Dåderman, A.M. (2005). Recidivism is related to psychopathy (PCL-R) in a group of men convicted of homicide [elektronische versie]. *Journal of Law and Psychiatry*, 28, 255 – 268.
- Lehne, G.K. (1994). The NEO-PI and the MCMI in the forensic evaluation of sex offenders. In P.T. Costa, Jr. and T.A. Widiger, (eds.), *Personality disorders and the fivefactor model of personality* (pp. 175-188) American Psychological Association, Washington, DC
- Leistico, A. R., Salekin, R. T., DeCoster, J., & Rogers, R. (2008). A large-scale metaanalysis relating the Hare measures of psychopathy to antisocial conduct [elektronische versie]. *Law and Human Behavior*, 32, 28–45.
- Levin, S.M. & Stava, L. (1987). Personality characteristics of sex offenders: a review [elektronische versie]. *Archives of Sexual Behavior*, 16, 57-79.
- Lilienfeld, S.O. & Fowler, K.A. (2006). The self-report assessment of psychopathy: problems, pitfalls and promises. In C.J. Patrick (eds.), *Handbook of Psychopathy* (pp. 107-132). New York: Guilford Publications
- Madsen, L., Parsons, S. & Grubin, D. (2006). The relationship between the five-factor model and DSM personality disorder in a sample of child molesters [elektronische versie]. *Personality and Individual Differences*, 40, 227-236.
- McAdams, D.P. (1992). The five-factor model in personality: a critical appraisal [elektronische versie]. *Journal of Personality*, 60, 329 – 361.
- McCrae, R. R., & John, O. P. (1992). An introduction to the five-factor model and its applications [elektronische versie]. *Journal of Personality*, 60, 175-215.

- Miko, F.T. & Park, G.J. (2003). *Trafficking in woman and children: the U.S. and international response*. Verkregen op 3 september, 2008, via Congressional Research Service, The Library of Congress Website: <http://www.policyarchive.org>
- Mitchell, J., Rogers, R., Cavanaugh, J., Wasyliw, O. (1980). The role of trait anxiety in violent and non-violent delinquent behavior. In E. McLaughlin, J. Muncie, G. Hughes (eds.), *Criminological Perspectives*. Londen: SAGE publications
- Rasmussen, K., Storsæter, O. & Levander, S. (1999) Personality disorders, psychopathy, and crime in a Norwegian prison population [elektronische versie]. *International Journal of Law and Psychiatry*, 22, 91-97.
- Roberts, B. W., Walton, K. E., & Viechtbauer, W. (2006). Patterns of mean-level change in personality traits across the life course: a meta-analysis of longitudinal studies [elektronische versie]. *Psychological Bulletin*, 132, 1–25.
- Saucier, G. & Goldberg, L.R. (1996). The language of personality: Lexical perspectives on the five-factor model. In J.S. Wiggins (eds.), *The five-factor model of personality* (pp. 21-50). New York: Guilford Publications
- Terracciano, A., McCrae, R. R., Brant, L. J., & Costa, P. T. (2005). Hierarchical linear modeling analyses of the NEO-PI-R scales in the Baltimore longitudinal study of aging [elektronische versie]. *Psychology and Aging*, 20, 493–506.
- Troshynski, E.I. & Blank, J.K. (2007). Sex trafficking: an exploratory study interviewing traffickers [elektronische versie]. *Trends Organ Crime*, 11, 30-41.
- Walters, G. D. (2003). Predicting institutional adjustment and recidivism with the Psychopathy Checklist factor scores: A meta-analysis [elektronische versie]. *Law and Human Behavior*, 27, 541–558.
- Whitman, T.A. & Akutagawa, D. (2004). Riddles in serial murder: A synthesis [elektronische versie]. *Aggression and Violent Behavior*, 9, 693-703.
- Wise, T.N., Fagan, P.J., Schmidt, C.W., Ponticas, Y. & Costa, P.T. (1991). Personality and sexual functioning of transvestitic fetishists and other paraphelics [elektronische versie]. *Journal of Nervous and Mental Disease*, 179, 694-698.

Noot van de Auteur

Marije Hoogeboom, afdeling Psychologie en Communicatie van Risico en Veiligheid, Universiteit Twente; Ellen Giebels, afdeling Psychologie en Communicatie van Risico en Veiligheid, Universiteit Twente; Inge, G.D. Bakker, Internationaal Politie Instituut Twente, Universiteit Twente.

Correspondentie over het artikel kan worden gericht aan Marije Hoogeboom, Drienerlolaan 5, 7522 NB Enschede. E-mail: m.hoogeboom@utwente.nl